

RECENZJE

B. E. Juniper, R. J. Robins, D. M. Joel: *The carnivorous plants*. London etc. 1989, Academic Press. XII+353 str., 175 ryc., 27 tab. Cena 75.— £ ang. ISBN 0-12-392170-8.

Książka jest nowoczesną, wszechstronną monografią biologiczną roślin mięsożernych (określanych u nas zazwyczaj niezbyt precyzyjnym terminem roślin „owadożernych”). Autorzy poświęcili najwięcej uwagi zagadnieniom morfologiczno-anatomicznym, fizjologiczno-ekologicznym i ewolucyjnym. Systematyczna strona opracowania ogranicza się do krótkiego przeglądu rodzajów roślin mięsożernych, połączonego z omówieniem ich zasięgów geograficznych. W sześciu głównych częściach książki przedstawione zostały: (1) syndrom mięsożerności u roślin i wymagania siedliskowe z nim związane; (2) sposoby przywabiania i chwytania ofiar, (3) odżywianie się roślin mięsożernych i trawienie przez nie zdobyczy; (4) biochemiczne aspekty mięsożerności; (5) mutualistyczne interakcje pomiędzy roślinami mięsożernymi i zwierzętami (aż do przypadków symbiozy włącznie!); (6) ewolucja zjawiska mięsożerności u roślin. Wszystkie rozdziały zawierają niezwykle bogate dane faktyczne, w tym wiele wyników badań, prowadzonych w ostatnich latach. Całości dopełnia bardzo obszerna bibliografia przedmiotu (27 str. druku) oraz skrowidz (systematyczny i rzeczowy). Książka jest niezwykle bogato i starannie ilustrowana; na szczególną uwagę zasługują znakomite elektrogramy skanningowe, ukazujące skomplikowane szczegóły budowy organów chwytanych i trawiennych wszystkich niemal omawianych rodzajów.

Omawiane dzieło powinno się znaleźć w każdej bibliotece botanicznej. Szczególnie przydatne może ono być w nauczaniu uniwersyteckim, jako

znakomity wzór wszechstronnej analizy przejawów życiowych u roślin, z równoczesnym zastosowaniem pojęć i metod wielu dyscyplin botanicznych.

Jan Kornaś

Christian Scheuer — *Ascomyceten auf Cyperaceen und Juncaceen im Ostalpenraum*. J. Cramer in der Gebrüder Borntraeger Verlag., Berlin—Stuttgart 1988. Brosz., str. 274, ISBN 3-443-59024-1.

W serii *Bibliotheca Mycologica*, jako tom 123, ukazała się obszerna monografia dr. Ch. Scheuera z Instytutu Botaniki Uniwersytetu Karola-Franciszka w Graz, poświęcona wrecznikom występującym na turzycach i sitach Alp wschodnich (w granicach Austrii, Szwajcarii, RFN, Włoch i Jugosławii). Dysertacja, będąca podstawą opracowania książki, była wykonywana przez autora w latach 1979—85 pod kierunkiem znakomitego mikologa i lichenologa prof. J. Poelta. Równoległe, na tym samym obszarze, zbierane były także wreczniki występujące na trawach; zostały one opracowane przez D. Kores (dysertacja ukończona w 1984 r., jeszcze nie publikowana).

Monografia składa się z 2 części; ogólnej i szczegółowej. W części ogólnej przedstawiono metodykę pracy, obszar badań, przyjętą nomenklaturę i zastosowane skróty, terminologię dotyczącą morfologii owocników i zarodników (objaśnienia terminów ilustrowane rysunkami kreskowymi), charakterystykę środowisk, w których zbierano grzyby oraz wykaz gatunków i odmian wreczników według roślin żywicielskich. Część szczegółowa (systematyczna) obejmuje dy-

chotomiczne klucze do oznaczania rodzajów i gatunków oraz diagnozy gatunków i odmian woreczniaków w układzie alfabetycznym.

Ogółem w monografii omówiono 153 gatunki i odmiany *Ascomycetes* reprezentujące 55 rodzajów: 57 gatunków stanowią przedstawiciele *Helotiales*, 6 — *Rhytismatales*, 75 — *Dothideales sensu lato*, 18 — *Sphaeriales sensu lato*. Na szczególną uwagę zasługują nowe wyróżnione przez autora taksony woreczniaków (1 rodzaj, 12 gatunków, 1 odmiana nowe dla nauki): *Taphrophila cornu-capreoli*, *Keissleriella fusispora*, *Leptosphaerulina fontium*, *Massariosphaeria pusillispora*, *Mollisia echinulifera*, *Naevielli poeltiana*, *Phaeosphaeria tenuispora*, *Phomatospora radegundensis*, *P. striatigera*, *Trichonectria hyalocristata*, *Wentomyces molarifer*, *Wettsteinina waltraudae*, *Trichothyria nigro-annulata* var. *papillosa*.

Na uwagę zasługuje strona ilustracyjna książki: struktury morfologiczne gatunków i odmian grzybów przedstawiono na rysunkach kreskowych i 3 mikrofotografiach zamieszczonych w formie 32 całostronicowych tablic. Obszerne bibliografia wykorzystanych pozycji literatury obejmuje prawie 150 tytułów. Przejrzysty jest indeks łacińskich nazw omówionych w książce rodzajów, gatunków i odmian woreczniaków.

Znaczenie książki Ch. Scheuera wykracza poza obszar, którego dotyczy, i grupę organizmów, której jest poświęcona. Recenzowana praca może być postawiona za wzór rzetelnej monografii taksonomiczno-florystyczno-ekologicznej, gdzie nie został zaniedbany żaden z elementów owej informacyjnej triady. Książka austriackiego specjalisty zainteresuje wielu mikologów i fitopatologów, zwłaszcza zajmujących się grzybami pasożytniczymi i saprotroficznymi w regionach górskich.

Maciej Z. Szczepka

D. Boucherin, G. Bron. *Multiplication des plantes horticoles*. Technique et Documentation — Lavoisier, Paris 1989, 212 str., 59 ryc. 19 tab., 42 zdjęcia, cena 135 F. ISBN 2-85206519-3.

Książka zaadresowana jest do praktyków studentów oraz amatorów pragnących pogłębić swoje wiadomości teoretyczne i praktyczne do przeprowadzania rozmnażania roślin uprawnych w najkorzystniejszych warunkach i z dobrymi wynikami.

Książka podzielona jest na dwie części. Część pierwsza dotyczy rozmnażania generatywnego roślin. Obejmuje ona poza podstawowymi wiadomościami biologii powstawania i budowy nasion, wiadomości dotyczące zbioru nasion i ich przechowywania, przygotowania do wysiewu, wysiew nasion oraz pielęgnowanie siewek. W tej części opisano również rozmnażanie paproci z zarodników.

W części drugiej książki opisano metody rozmnażania wegetatywnego roślin: przez sadzonkowanie pędów nieulistnionych i ulistnionych, korzeni, liści i fragmentów liści oraz przez szczepienia i okulizację. Rozmnażanie przez kultury *in vitro*: tkankowe, ziarn pyłku i komórek jajowych, protoplastów. Pozyskiwanie nowych roślin poprzez odkłady i odrosty, i w końcu rozmnażanie poprzez rozłogi, rozmnożki, cebule, kłącza i bulwy.

Każdemu sposobowi rozmnażania poświęcony jest rozdział, w którym podano korzyści i trudności stosowania metody, dokładny opis postępowania, wymagania niezbędne dla uzyskania dobrych rezultatów: czas, w którym należy przeprowadzać metodę, skład podłoża, temperaturę, wilgotność. W rozdziale dotyczącym kultur *in vivo* podano skład pożywek.

Wszystkie rozdziały są bogato ilustrowane schematycznymi rysunkami czynności przy stosowaniu danej metody. W tabelach podano gatunki roślin, dla których dana metoda jest najskuteczniejsza. Bardzo dobra czytelność ilustracji i przejrzysty układ treści sprawiają, że książkę tę można polecić nie tylko studentom ogrodnictwa czy biologii zainteresowanym praktycznie rozmnażaniem roślin, ale również szerokiemu gronu miłośników i amatorów pięknych roślin, nie posiadającym specjalistycznego wykształcenia, a pragnącym rozmnażać czy tylko odmładzać rośliny. Informacje i wskazówki mogą być wielce przydatne zarówno zaawansowanym fachowcom jak i początkującym amatorom.

Jan Pilarski

Michael E., Hennig B., Kreisel H. *Handbuch für Pilzkunde. Sechster Band. Die Gattungen der Großpilze Europas*. Bestimmungsschlüssel und Gesamtregister der Bände I bis IV. Zweite Auflage. VEB G. Fischer Verl., Jena, 1988, 310 str.

Pierwsze wydanie tego tomu ukazało się w 1975 r. Drugie, zmienione i poszerzone wydanie przygotował prof. H. Kreisel z Uniwersytetu w Greifswaldzie (NRD), przy współpracy z dr. Benkertem (Berlin) i dr. Ritterem (Eberswalde-Finow) oraz K. Bergerem.

Pierwszy rozdział zawiera krótką historię mikologii i systematyki grzybów. W rozdziale drugim zamieszczono klucze do oznaczania rodzajów grzybów wielkoowocnikowych. Klucze te zajmują prawie połowę objętości książki. Kolejno znajdujemy tu krótki słownik terminów mikologicznych, alfabetyczny wykaz rodzajów europejskich dużych grzybów i ich synonimów, złożony z nazwy obecnie przyjmowanej, nazwiska jej autora (lub skrótu tego nazwiska), roku, w którym dany rodzaj został opublikowany, gatunku stanowiącego typ rodzaju, liczbę gatunków danego rodzaju, nazwę rodziny, do której rodzaj jest zaliczany oraz określenie sposobu pobierania pokarmu przez gatunki z każdego rodzaju (saprofity, pasożyty lub symbionty). Rozdział ten zamyka przegląd naturalnego systemu grzybów oraz wykaz skrótów nazwisk mikologów — autorów nazw.

Trzeci rozdział zawiera skorowidz rzeczowy, spis rodzajów uwzględnionych w tomach I—V dzieła „Handbuch für Pilzfreunde” (osobno nazwy łacińskie i niemieckie) oraz wykaz błędów, poprawek i zmian do poprzednich tomów.

Książka ilustrowana jest 33 czarnobiałymi fotografiami owocników grzybów, jedną barwną planszą przedstawiającą *Lariciformes officinalis* oraz 5 tablicami z rysunkami kreskowymi ilustrującymi elementy mikroskopijne dużych grzybów i przekroje przez owocniki lub blaszki.

W recenzowanej publikacji prof. Kreisel stosuje w pełni zasady Międzynarodowego Kodeksu Nomenklatury Botanicznej, przyjęte przez Kongres w Sydney, w 1981 r., uwzględnia również najnowsze ujęcia wprowadzane w mikologii w ostatnich latach. Dotyczą one np. nowych rodzajów, takich jak *Athelicism*, *Granulocystis*,

Heliocybe, *Neolentinus*, *Ossicaulis* lub *Setulipes*. *Neolentinus* to rodzaj wydzielony z *Lentinus*. Do *Neolentinus* obecnie zalicza się dawny *Lentinus cyathiformis* jako *Neolentinus schaefferi*, pospolity *N. lepideus* i częściej występujący w górach *N. adhaerens*. Do *Ossicaulis* zalicza się dawne *Clitocybe lignatilis*.

Warto zwrócić uwagę na fakt, że niektóre nazwy dotychczas stosowane, są nieuprawnione. Przykładem może być powszechnie używana nazwa rzędu *Aphylophorales*. Grzyby zaliczane dawniej do tego rzędu Kreisel umieszcza w *Poriales*, *Cantharellales* i *Polyporales*.

6-tomowe dzieło „Handbuch für Pilzkunde” jest niezwykle cennym źródłem informacji o dużych, czyli wieloowocnikowych grzybach, tworzących duże, widoczne gołym okiem (z nielicznymi wyjątkami) owocniki. Na szczególną uwagę zasługuje zamieszczona tu najnowsza, aktualna nomenklatura europejskich taksonów.

Wykaz rodzajów nie jest jednak w tej książce pełny. Np. autor pominął rodzaje *Pseudostypella* i *Sirotrema*, do których ostatnio zalicza się *Tremella translucens*, nie informuje, że *Pilacrella solani* została przeniesiona do rodzaju *Atractiella* przez znanych mikologów Oberwinklera (RFN) i Bandoniego (Kanada). Czytelnicy muszą więc dokonać nielicznych zresztą poprawek i uzupełnień.

Poszczególne tomy „Handbuch für Pilzkunde” są ciągle wznawiane i uzupełniane oraz uaktualniane. Jest to więc dzieło żywe i zawsze nowoczesne. Tom VI jest cenny także ze względu na łatwe klucze do oznaczania rodzajów i niektórych gatunków. Każdy mikolog uwzględniający w swoich badaniach duże grzyby z grup *Asco-* i *Basidiomycotina* koniecznie powinien mieć do dyspozycji ten tom oraz oczywiście wszystkie poprzednie, powinien także starać się zdobywać najnowsze wydania tego dzieła.

Władysław Wojewoda